

Sygn. akt VIII Ca 100/13

POSTANOWIENIE

Dnia 22 maja 2013 r.

Sąd Okręgowy w Toruniu VIII Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący:	SSO Rafał Krawczyk (spr.)
Sędziowie:	SSO Hanna Matuszewska SSO Ilona Dąbek
Protokolant:	st. sekr. sądowy Izabela Bagińska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 15 maja 2013 r.

sprawy z wniosku (...) **Spółki Akcyjnej w G.**

z udziałem **Z. L. i A. L.**

o zasiedzenie służebności gruntowej

na skutek apelacji uczestników postępowania

od postanowienia Sądu Rejonowego w Wąbrzeźnie

z dnia 20 grudnia 2012 r.

sygn. akt I Ns 279/12

p o s t a n a w i a :

1. zmienić zaskarżone postanowienie:

a. w punkcie 1. (pierwszym) sentencji tylko o tyle, że jako datę zasiedzenia wskazać 24 listopada 1989 r.,

b. w punkcie 2. (drugim) sentencji tylko o tyle, że jako datę zasiedzenia wskazać 11 maja 2001 r. a jako podmiot, na rzecz którego nastąpiło zasiedzenie (...) Spółka Akcyjna w G.;

2. oddalić apelację w pozostałej części;

3. stwierdzić, że każdy z uczestników ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sygnatura akt: VIII Ca 100/13

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 20 grudnia 2012 r., sygn. akt I Ns 279/12, Sąd Rejonowy w Wąbrzeźnie w sprawie z wniosku (...) S.A. w G. przy udziale Z. L. i A. L. o stwierdzenie zasiedzenia służebności gruntowej:

I. stwierdził, że Skarb Państwa – Zakład (...) w T. nabył z dniem 24 listopada 1979 r. przez zasiedzenie na nieruchomości położonej w miejscowości K., gmina P., powiat (...), działka nr (...), dla której Sąd Rejonowy w Wąbrzeźnie V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze KW (...) służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu polegającą na znoszeniu istnienia na pasie gruntu o długości 225 metrów i szerokości 13 metrów na nieruchomości obciążonej i w przestrzeni nad i pod jej powierzchnią urządzeń przesyłowych i instalacji elektroenergetycznych wchodzących w skład linii elektroenergetycznej wysokiego napięcia – 110 kV w postaci jednego słupa wysokiego napięcia i stosownych przewodów oraz na prawie korzystania z nieruchomości obciążonej w zakresie niezbędnym do eksploatacji, konserwacji, remontów i modernizacji tychże urządzeń i instalacji z prawem wejścia i wjazdu na nieruchomość obciążoną,

II. stwierdził, że Skarb Państwa – Zakład (...) w T. nabył z dniem 11 maja 1981 r. przez zasiedzenie na nieruchomości położonej w miejscowości K., gmina P., powiat (...), działka nr (...), dla której Sąd Rejonowy w Wąbrzeźnie V Wydział Ksiąg Wieczystych prowadzi księgę wieczystą o numerze KW (...) służebność gruntową o treści odpowiadającej służebności przesyłu polegającą na znoszeniu istnienia na pasie gruntu o długości 195 metrów i szerokości 3,4 metrów oraz o długości i szerokości po 8 metrów na nieruchomości obciążonej i w przestrzeni nad i pod jej powierzchnią urządzeń przesyłowych i instalacji elektroenergetycznych wchodzących w skład linii elektroenergetycznej niskiego i średniego napięcia – 0,4 kV i 15 kV w postaci jednego słupa niskiego napięcia oraz stacji transformatorowej i stosownych przewodów oraz na prawie korzystania z nieruchomości obciążonej w zakresie niezbędnym do eksploatacji, konserwacji, remontów i modernizacji tychże urządzeń i instalacji z prawem wejścia i wjazdu na nieruchomość obciążoną,

III. zasądził solidarnie od uczestników postępowania Z. L. i A. L. na rzecz wnioskodawcy (...) S.A. w G. kwotę 457 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania.

Sąd Rejonowy ustalił, że A. L. i Z. L. są właścicielami nieruchomości rolnej położonej w K., gm. P., dla której Sąd Rejonowy w Wąbrzeźnie prowadzi księgę wieczystą nr (...). Na przełomie lat 60. i 70. XX w. poprzednik prawny wnioskodawcy Skarb Państwa – Zakład (...) w T. w ramach powszechnej elektryfikacji wsi zbudował m. in. stację transformatorową (...) 100/20 i linię napowietrzną niskiego napięcia 0,4 kV oraz linię napowietrzną średniego napięcia 15 kV, której ostateczny odbiór nastąpił wraz z załączeniem napięcia nastąpił w dniu 11 maja 1971 r., a także linię wysokiego napięcia 110 kV, której ostateczny odbiór wraz z załączeniem napięcia nastąpił w dniu 24 listopada 1969 r. W ramach tych dwóch inwestycji na gruncie uczestników wzniesiono stację transformatorową (...) 100/20 i słup linii napowietrznej niskiego napięcia 0,4 kV oraz linii napowietrznej średniego napięcia 15 kV, a także słup linii napowietrznej wysokiego napięcia 100 kV, w wyniku czego w przestrzeni nad i pod powierzchnią nieruchomości znajdują się urządzenia przesyłowe instalacji energetycznych wchodzących w skład tych linii.

Sąd Rejonowy ustalił także, że uczestnicy postępowania wyrazili zgodę na wejście na grunt, posadowienie urządzeń energetycznych i dojazd do nich. W późniejszym okresie nie sprzeciwiali się ich użytkowaniu i nie zabraniali wnioskodawcy dostępu do nich. Przedmiotowe urządzenia od czasu posadowienia na gruncie uczestników są przez wnioskodawcę nieprzerwanie użytkowane zgodnie z przeznaczeniem.

Powyższy stan faktyczny Sąd Rejonowy ustalił na podstawie zeznań świadków Z. S. i H. S. oraz treści dokumentów, załączonych do akt sprawy.

W ocenie Sądu Rejonowego wnioskodawca spełnił przesłanki zasiedzenia służebności w postaci korzystania przez przedsiębiorcę przesyłowego z trwałego i widocznego urządzenia, a także upływu wymaganego czasu. W zakresie pierwszej przesłanki wnioskodawca wykazał ciągłość posiadania swoją i jego poprzedników prawnych. W odniesieniu do przesłanki upływu czasu Sąd stwierdził natomiast, że w zależności od tego, czy samoistny posiadacz uzyskał posiadanie w dobrej czy złej wierze, termin zasiedzenia wynosił przed dniem 30 września 1990 r., tj. przed dniem

wejścia w życie ustawy z dnia 28 lipca 1990 r. nowelizującej Kodeks cywilny odpowiednio 10 lub 20 lat. Sąd Rejonowy przyjął, że poprzednik prawny wnioskodawcy objął grunt w posiadanie w dobrej wierze, bowiem po pierwsze uczestnicy nie obalili domniemania dobrej wiary z art. 7 kc, zaś po drugie – uczestnicy wyrazili zgodę na wejście na grunt, posadowienie urządzeń energetycznych i dojazd do nich. W konsekwencji Sąd Rejonowy uznał, że termin zasiedzenia służebności upłynął po 10 latach począwszy odpowiednio od dnia 11 maja 1971 r. oraz od dnia 24 listopada 1979 r. Zasiedzenie służebności nastąpiło zatem dla linii niskiego i średniego napięcia z dniem 11 maja 1981 r., zaś dla linii wysokiego napięcia z dniem 24 listopada 1989 r.

Apelację od powyższego postanowienia wnieśli uczestnicy postępowania, zaskarżając je w całości i wnosząc o jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, ewentualnie zaś o jego zmianę poprzez oddalenie wniosku.

Skarżący podnieśli zarzuty:

1) nieważności postępowania (art. 379 pkt 2 i 5 w zw. z art. 510 § 1 i 2 kpc i art. 67 § 2 kpc) przez pozbawienie Skarbu Państwa obrony swych praw wskutek zaniechania wezwania go do wzięcia udziału w sprawie, w sytuacji gdy Sąd orzekł, że Skarb Państwa nabył przez zasiedzenie przedmiotową nieruchomości,

2) niewyjaśnienie wszystkich okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy wskutek naruszenia przepisów postępowania, które mogło mieć wpływ na wynik sprawy, a mianowicie:

a) art. 233 § 1 kpc przez dokonanie ustaleń sprzecznych z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym, tj. z treścią protokołu nr (...) z dnia 11.05.1971, decyzji nr 53/68 z 1968 r. z dnia 7.10.1968 r., dokumentu pn. „Opinia szacunkowa”, dokumentu pn. „Uwagi specjalne personelu eksploatacyjnego”, co doprowadziło do błędów w ustaleniach faktycznych, tj. do ustalenia, że uczestnicy postępowania wyrazili zgodę na wejście na grunt, posadowienie urządzeń elektrycznych i dojazd do nich, skoro uczestnicy taką zgodę wyrazili wyłącznie na „budowę przyłącza kablowego”,

b) art. 233 § 1 kpc przez dokonanie ustaleń sprzecznych z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym, tj. z treścią odpisu zwykłego księgi wieczystej (...), protokołu nr (...) z dnia 11.05.1971, decyzji nr 53/68 z 1968 r. z dnia 7.10.1968 r., dokumentu pn. „Opinia szacunkowa”, dokumentu pn. „Uwagi specjalne personelu eksploatacyjnego”, co doprowadziło do błędów w ustaleniach faktycznych, tj. do ustalenia, że uczestnicy wyrazili zgodę na wejście na ich grunt i pobudowanie przedmiotowych linii energetycznych, skoro w świetle powołanego odpisu księgi wieczystej właścicielami przedmiotowej działki stali się dopiero w dniu 6.09.1995 r.,

c) art. 233 § 1 kpc przez dokonanie ustaleń sprzecznych z zebraniem w sprawie materiałem dowodowym w odniesieniu do zeznań świadków Z. S. i H. S., którzy nie byli świadkami budowy ani też odbioru linii napowietrznych ani też nie byli świadkami oświadczeń uczestników i ich poprzedników o wyrażeniu zgody na pobudowanie tych linii, co też doprowadziło do błędów w ustaleniach faktycznych, które nie mają oparcia w zgromadzonym materiale dowodowym, a mianowicie do ustalenia, że uczestnicy postępowania wyrazili zgodę na wejście na grunt, posadowienie urządzeń elektrycznych i dojazd do nich, w sytuacji gdy uczestnicy taką zgodę wyrazili wyłącznie na „budowę przyłącza kablowego”,

d) art. 233 § 1 i 2 kpc i art. 328 § 2 kpc i art. 230 kpc i art. 285 § 1 kpc przez nierozpatrzenie zarzutów uczestników, że dokumenty: protokół nr (...) z dnia 11.05.1971, decyzja nr 53/68 z 1968 r. z dnia 7.10.1968 r., dokument pn. „Opinia szacunkowa”, dokument pn. „Uwagi specjalne personelu eksploatacyjnego” nie stwierdzają, że dotyczą działki nr (...) ani też nie stwierdzają, że dotyczą uczestników i ich poprzedników prawnych,

e) art. 233 § 1 i 2 kpc i art. 328 § 2 kpc i art. 230 kpc przez nierozpatrzenie zarzutów uczestnika, że żadna z wymienionych we wniosku linii energetycznych nie doprowadza przewodów elektrycznego napięcia użytkowego do budynków mieszkalnych i poprzez dokonanie błędnej wykładni przepisów – art. 4 ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli przez przyjęcie, że wszystkie wymienione we wniosku linie energetyczne pobudowane zostały w ramach powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli.

W odpowiedzi na apelację wnioskodawca wniósł o jej oddalenie w całości, wskazując na bezzasadność zarzutów skarżących.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja uczestników okazała się częściowo uzasadniona.

Na wstępie należy zauważyć, że Sąd I instancji poczynił prawidłowe ustalenia w zakresie pobudowania przez poprzednika prawnego wnioskodawcy urządzeń przesyłowych na gruncie uczestników w ramach powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli, rodzaju i lokalizacji tych urządzeń oraz nieprzerwanego korzystania z nich przez wnioskodawcę i jego poprzedników. W tym zakresie Sąd Okręgowy podziela ustalenia Sądu Rejonowego i przyjmuje je za własne. Sąd Okręgowy nie podzielił jednak tych ustaleń, z których wynikało, że uczestnicy wyrazili zgodę na pobudowanie urządzeń na ich gruncie pismem znajdującym się na k. 61 akt. W ocenie Sądu Okręgowego pismo to, jako sporządzone o wiele później niż budowa przedmiotowych urządzeń, nie może wskazywać na zgodę uczestników na wykonanie inwestycji na ich gruncie, tym bardziej, że w dacie jej realizacji uczestnicy nie byli jeszcze właścicielami gruntu. Odmienność powyższych ustaleń legła u podstaw zmiany rozstrzygnięcia Sądu Rejonowego i częściowego uwzględnienia apelacji, o czym będzie jeszcze mowa poniżej.

W pierwszej kolejności należy jednak odnieść się do zarzutu nieważności postępowania, wyrażającego się w braku wezwania Skarbu Państwa do wzięcia udziału w sprawie, pomimo iż Sąd Rejonowy stwierdził zasiedzenie służebności na jego rzecz. Powyższy zarzut był w ocenie Sądu Okręgowego bezzasadny. Nie ulega wprawdzie wątpliwości, iż wobec orzeczenia zasiedzenia służebności gruntowej na rzecz Skarbu Państwa, wynik sprawy dotyczył praw tego podmiotu. Jednak nie sposób przyjąć, aby brak tego wezwania powodował nieważność postępowania. Po pierwsze należy w tym miejscu przytoczyć ugruntowany już pogląd Sądu Najwyższego, zgodnie z którym niewzięcie przez zainteresowanego udziału w sprawie rozpoznawanej w postępowaniu nieprocesowym nie powoduje nieważności postępowania (zob. uchwała SN z 20 kwietnia 2010 r., III CZP 112/09, Lex nr 570265). Jest to jedynie uchybienie proceduralne, którego wpływ na wynik sprawy należy każdorazowo wykazać. W ocenie Sądu Okręgowego w niniejszej sprawie fakt niewzięcia przez Skarb Państwa udziału w sprawie nie miał wpływu na ostateczne rozstrzygnięcie. Należy bowiem zauważyć, że Sąd Rejonowy orzekł zasiedzenie służebności na rzecz Skarbu Państwa, jednak nie może ulegać wątpliwości, iż prawo to przeszło następnie na następcę prawnego Skarbu Państwa jakim było przedsiębiorstwo państwowe, zaś ostatecznie wskutek dalszych przekształceń własnościowych na wnioskodawcę. Wskutek natomiast zmiany postanowienia przez Sąd Okręgowy w zakresie punktu II, zasiedzenie orzeczone zostało na inny podmiot jedynie wskutek przyjęcia innego, dłuższego terminu zasiedzenia. Ewentualne uczestnictwo Skarbu Państwa w postępowaniu nie miałoby zatem wpływu na ostateczny kształt rozstrzygnięcia ani na aktualne uprawnienia tego podmiotu.

Nie zasługiwał na uwzględnienie również ten zarzut skarżącego, z którego wynikało, że posadowienie urządzeń energetycznych na nieruchomości uczestników nie odbyło się w ramach powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli i w trybie poświęconej temu ustawy. Z dokumentów przedłożonych przez wnioskodawcę, a także z ustalonych, bezspornych w zasadzie dat posadowienia przedmiotowych urządzeń, wynika wprost, że inwestycje na gruncie uczestników dokonywane były właśnie w trybie powszechnej elektryfikacji. Przeciwnie twierdzenia skarżących jawią się jako nieuzasadnione.

Na uwzględnienie zasługiwały natomiast te zarzuty uczestników, które odnosiły się do wyrażenia przez nich zgody na budowę urządzeń elektrycznych, a co za tym idzie – do błędnego przyjęcia przez Sąd Rejonowy, iż zasiedzenie służebności nastąpiło w dobrej wierze, a więc po 10 latach nieprzerwanego jej posiadania.

Warunkiem zasiedzenia służebności jest jej nieprzerwane posiadanie przez okres określony ustawą. Terminy zasiedzenia nieruchomości oraz służebności wynosiły, przed nowelizacją kodeksu cywilnego dokonaną ustawą z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr 55 poz. 321), obowiązującą od 1 października 1990 r., 20 lat w przypadku gdy posiadanie zostało uzyskane w złej wierze i 10 lat gdy posiadanie uzyskano w dobrej wierze. Wskutek nowelizacji dokonanej ustawą z dnia z dnia 28 lipca 1990 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny (Dz.U. Nr

55 poz. 321), obowiązującą od 1 października 1990 r. terminy te wydłużono odpowiednio do 30 i 20 lat, a zgodnie z przepisem przejściowym jeżeli przed jej wejściem w życie dotychczasowe terminy zasiedzenia nie minęły, należy stosować przepisy nowe.

Zgodnie z ugruntowanym orzecznictwem, w dobrej wierze jest ten, kto ma usprawiedliwione podstawy do przekonania, że przysługuje mu odpowiednie prawo do władania nieruchomością. W przypadku służebności gruntowej o treści odpowiadającej służebności przesyłu chodzi o usprawiedliwione przekonanie o prawie do władania nieruchomością w zakresie pokrywającym się z taką służebnością (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 stycznia 2009 r. I CSK 265/08, Lex nr 523632). Tymczasem w realiach sprawy niniejszej poprzednik prawny wnioskodawcy nie miał jakichkolwiek podstaw do założenia, że faktycznie przysługuje mu tytuł prawny do ingerencji w nieruchomość ówczesnych właścicieli. Uzyskanie zezwolenia na wybudowanie infrastruktury (stacji transformatorowej, transformatora i linii napowietrznych) czyniło zadość wymogom prawa administracyjnego, nie stanowiło natomiast materialnoprawnej podstawy do ingerencji w sferę prawa własności przedmiotowych działek. Wynikające z art. 4 ust. 1 cyt. ustawy z dnia 28 czerwca 1950 r. o powszechnej elektryfikacji wsi i osiedli prawo wstępu na posesje i do budynków, dokonywania tam oględzin i pomiarów oraz wykonywania robót i zakładania urządzeń, jakich wymagać będzie powszechna elektryfikacja, było, jak wynika z tego przepisu, wyraźnie ograniczone do konkretnych czynności związanych wyłącznie z budową urządzeń. Korelował z tym przewidziany w ust. 2 tego artykułu obowiązek właściciela, użytkownika, dzierżawcy, najemcy, posiadacza lub zarządcy budynku albo posesji umożliwienia wstępu i wykonania czynności określonych w ust. 1. Regulacja ta nie zajmowała się zaś w ogóle tytułem prawnym do korzystania z cudzego gruntu przez przedsiębiorstwo przesyłowe. Zdaniem Sądu Okręgowego w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę, nie można przywołanego unormowania interpretować szerzej i wywodzić z niego prawa przedsiębiorstwa przesyłowego do następczego (po wybudowaniu urządzeń) wykorzystywania gruntu przez utrzymywanie na nim urządzeń energetycznych. Regulacje ograniczające własność mają charakter wyjątkowy, w związku z czym ich rozszerzająca wykładnia jest niedopuszczalna. Poprzednik wnioskodawcy był więc uprawniony do zainstalowania urządzeń, ale nie miał tytułu do wykorzystywania przedmiotowej nieruchomości jako elementu swojej sieci.

W celu legalnego korzystania z cudzej nieruchomości, budujący urządzenia przesyłowe powinien uzyskać prawo do dysponowania – w ograniczonym zakresie – tą nieruchomością (albo w drodze administracyjnej albo kontraktowej) i dzięki temu mógłby powoływać się na dobrą wiarę. W niniejszej sprawie przedsiębiorstwo przesyłowe nie uzyskało tego rodzaju uprawnienia. Wbrew temu, co ustalił Sąd Rejonowy, na pewno uprawnienia takiego nie stanowiło oświadczenie uczestników niniejszego postępowania o wyrażeniu zgody na budowę przyłącza kablowego i usytuowanie złącza na ich nieruchomości (k. 61). Z ustalonego stanu faktycznego wynika bowiem, że uczestnicy stali się właścicielami nieruchomości dopiero w 1995 r., a zatem bez wątplenia już po wybudowaniu na nieruchomości urządzeń przesyłowych. Nie mogli oni zatem wyrazić zgody na ich budowę przed ich wybudowaniem, zaś tylko istnienie uprawnienia do wejścia na grunt w celu wybudowania urządzeń w chwili dokonywania inwestycji mogłoby świadczyć o dobrej wierze przedsiębiorstwa energetycznego. O istnieniu dobrej i złej wiary decyduje bowiem moment wejścia w posiadanie służebności zmierzające do zasiedzenia, nie zaś okoliczności późniejsze.

W efekcie przyjąć należy, że wnioskodawca był związany terminem zasiedzenia przewidzianym dla uzyskania posiadania w złej wierze. Początek biegu tego terminu przyjąć należy, za Sądem Rejonowym, dla linii wysokiego napięcia na dzień 24 listopada 1969 r., zaś dla linii średniego i niskiego napięcia – na dzień 11 maja 1971 r. W odniesieniu do linii wysokiego napięcia, 20-letni termin zasiedzenia w złej wierze upłynął przed dniem wejścia w życie ustawy nowelizującej Kodeks cywilny, a zatem zasiedzenie nastąpiło z dniem 24 listopada 1989 r. W przypadku natomiast linii średniego i niskiego napięcia, 20-letni termin zasiedzenia nie upłynął przed dniem wejścia w życie tej ustawy, co oznacza, iż termin ten uległ wydłużeniu do 30 lat. Zasiedzenie służebności dotyczącej tych linii nastąpiło zatem z dniem 11 maja 2001 r. W dacie tej właścicielem linii nie był już jednak Skarb Państwa – Zakład (...) w T. lecz, wskutek przekształceń podmiotowych – (...) Spółka Akcyjna w G.. Jak wskazał Sąd Najwyższy (postanowienie z 1 października 2002 r. I CZ I 194/01 Lex nr 54443), sąd zobowiązany jest do stwierdzenia nabycia własności na rzecz osób, odnośnie do których nabycie prawa zostanie wykazane, choćby była to inna osoba aniżeli wskazana przez

wnioskodawcę (art. 610 § 1 w zw. z art. 670 § 1 i 677 § 1 k.p.c.). Co do przejścia posiadania służebności na ten podmiot brak jest jakichkolwiek wątpliwości i nie ma potrzeby czynienia dodatkowych ustaleń ponieważ poświadczają je dokumenty dołączone do akt sprawy) (było ono już wykazywane w kilkudziesięciu sprawach o podobnym stanie faktycznym toczących się przed tutejszym sądem). Biorąc pod uwagę powyższe Sąd Okręowy orzekł, iż zasiedzenie służebności dotyczącej linii średniego i niskiego napięcia nastąpiło na rzecz wymienionego podmiotu.

Mając na uwadze całokształt powyższych rozważań, Sąd Okręowy zmienił zaskarżone postanowienie w określonym powyżej zakresie na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c., a w pozostałej części oddalił apelację uczestników jako bezzasadną na podstawie art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania apelacyjnego Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 kpc w zw. z art. 391 § 1 kpc., ustalając, że każdy z uczestników ponosi koszty związane ze swoim udziałem w sprawie.